

11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 17.08.2025).

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України від 04.02.2021 р. № 1213-ІХ. Відомості Верховної Ради. 2021. № 20. Ст. 178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213-20> (дата звернення: 17.08.2025).

УДК 346.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-02-04

Коваленко Р. І.

доктор юридичних наук,
доцент кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПРАВОВИЙ СТАТУС НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В КОНТЕКСТІ ОСТАННІХ ЗМІН ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У статті досліджено правовий статус науково-педагогічних працівників України в контексті останніх змін трудового законодавства. Проаналізовано ключові нормативно-правові акти, що регулюють трудові відносини в сфері вищої освіти. Зокрема Закон України № 3791-ІХ від 06.06.2024 "Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти", зміни до Кодексу законів про працю України щодо дистанційної роботи та нове Положення про атестацію педагогічних працівників 2024 року.

Висвітлено, що сучасні зміни в трудовому законодавстві мають суперечливий характер. З одного боку, вони спрямовані на підвищення якості вищої освіти та наукової діяльності. З іншого - створюють нові виклики для практичної реалізації. На нашу думку, особливої уваги потребують питання збалансованості між новими вимогами до наукової діяльності та фінансовими можливостями закладів вищої освіти. Також врегулювання особливостей дистанційної роботи науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: науково-педагогічні працівники, трудове законодавство, правовий статус, дистанційна робота, атестація, вища освіта.

The article examines the legal status of scientific and pedagogical workers in Ukraine in the context of recent changes in labor legislation. Key regulatory and legal acts governing labor relations in higher education are analyzed. In particular, Law of Ukraine No. 3791-IX of 06.06.2024 "On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Support for Scientific Work in Higher Education Institutions," amendments to the Labor Code of Ukraine regarding remote work, and the new Regulations on the Certification of Pedagogical Workers of 2024.

It is noted that the current changes in labor legislation are controversial. On the one hand,

they are aimed at improving the quality of higher education and scientific activity. On the other hand, they create new challenges for practical implementation. In our opinion, issues of balance between new requirements for scientific activity and the financial capabilities of higher education institutions require special attention. Also, the regulation of the specifics of remote work for scientific and pedagogical workers.

Keywords: *scientific and pedagogical workers, labor legislation, legal status, remote work, certification, higher education.*

Актуальність дослідження. Правовий статус науково-педагогічних працівників в Україні зазнає значних трансформацій. Це відбувається в контексті євроінтеграційних процесів, реформування системи вищої освіти та адаптації до викликів воєнного стану. Останні роки характеризуються активними законодавчими змінами, що безпосередньо впливають на трудові відносини в закладах вищої освіти.

Особливої актуальності набувають питання правового регулювання наукової діяльності науково-педагогічних працівників. Закон України № 3791-IX від 06.06.2024 встановлює принципово нові вимоги до розподілу робочого часу. Згідно з ними не менше 30% робочого часу науково-педагогічного працівника має становити наукова робота [1]. Ці зміни потребують ґрунтовного аналізу з точки зору їх впливу на правовий статус працівників та практичну реалізацію.

Пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні актуалізували питання дистанційної роботи. Це знайшло відображення у внесенні змін до статті 60-2 Кодексу законів про працю України [2]. Для науково-педагогічних працівників це створює нові можливості організації трудової діяльності, але потребує додаткового правового врегулювання.

Не менш важливими є зміни в системі атестації педагогічних працівників. Їх затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 10.09.2024 № 1277 [3]. Вони враховують специфіку роботи в умовах воєнного стану та євроінтеграційні вимоги до якості освіти.

Метою нашого дослідження є комплексний аналіз правового статусу науково-педагогічних працівників України в контексті останніх змін трудового законодавства. Також формулювання пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання трудових відносин у сфері вищої освіти.

Стан дослідження проблеми. Питання правового статусу науково-педагогічних працівників досліджували такі вчені, як Лисоконь І.О. та Поліщук О.С. У своїй роботі "Концептуально-правові засади притягнення до дисциплінарної відповідальності науково-педагогічних працівників в Україні" (2024) вони проаналізували особливості дисциплінарної відповідальності цієї категорії працівників [4]. Автори справедливо зазначають, що застосування дисциплінарної відповідальності до науково-педагогічних працівників є елементом забезпечення якості освіти в умовах реформування вищої школи та євроінтеграції.

Шабанов Р.І. та Ждан М.Д. у дослідженні "Втілення принципу свободи праці у правовому регулюванні дистанційної роботи науково-педагогічних працівників" (2022) розглянули особливості дистанційної роботи науково-педагогічних працівників [5]. Автори підкреслюють важливість врахування специфіки науково-педагогічної діяльності при регулюванні дистанційної роботи.

Білоха А. та Федосенко Н. у статті "Особливості дистанційної роботи науково-

педагогічних працівників" (2024) досліджували практичні аспекти організації дистанційної роботи в закладах вищої освіти [6].

Незважаючи на наявність окремих досліджень, комплексний аналіз правового статусу науково-педагогічних працівників у контексті останніх законодавчих змін залишається недостатньо вивченим. Це обумовлює актуальність нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Найбільш значущими змінами в правовому статусі науково-педагогічних працівників стали нововведення Закону України № 3791-IX від 06.06.2024 [1]. Цей нормативний акт кардинально змінює підходи до організації трудової діяльності науково-педагогічних працівників.

Згідно з новою редакцією статті 55 Закону України "Про вищу освіту", не менше 30 відсотків робочого часу науково-педагогічного працівника на навчальний рік має становити наукова робота. Максимальний обсяг навчальної роботи на одну ставку не може перевищувати 30 відсотків робочого часу [1]. Ми вважаємо, що ці зміни відображають прагнення законодавця підвищити наукову продуктивність закладів вищої освіти та привести їх діяльність у відповідність до європейських стандартів.

На нашу думку, такі радикальні зміни створюють низку практичних проблем. По-перше, виникає питання щодо фінансового забезпечення збільшеної наукової діяльності. Закон не передбачає виділення додаткових коштів закладам вищої освіти на оплату праці додатково залученим науково-педагогічним працівникам [7]. По-друге, потребує вирішення питання контролю за дотриманням встановлених пропорцій робочого часу.

Важливою новацією є також положення про зарахування до науково-педагогічного стажу часу роботи на посадах педагогічних працівників закладів вищої освіти за наявності наукового ступеня та вченого звання [1]. Ми переконані, що це сприятиме мобільності кадрів у системі вищої освіти та створить додаткові можливості для кар'єрного зростання.

Закон зберігає принцип конкурсного відбору науково-педагогічних працівників. Але передбачає можливість тимчасового заміщення посад за трудовим договором до проведення конкурсного відбору у поточному навчальному році [1]. На нашу думку, така норма є виправданою в умовах воєнного стану. Заклади вищої освіти стикаються з об'єктивними труднощами в організації повноцінних конкурсних процедур.

Ми вважаємо за необхідне встановити чіткі критерії та обмеження для застосування такого тимчасового заміщення. Це допоможе запобігти зловживанням та забезпечити дотримання принципів прозорості та справедливості у кадрових питаннях.

Значного розвитку набуло й правове регулювання дистанційної роботи. Це особливо актуально для науково-педагогічних працівників. Стаття 60-2 Кодексу законів про працю України в редакції від 27.03.2025 визначає дистанційну роботу як форму організації праці. За неї робота виконується працівником поза робочими приміщеннями чи територією роботодавця, в будь-якому місці за вибором працівника та з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Особливо важливим для науково-педагогічних працівників є положення про те, що при дистанційній роботі працівник розподіляє робочий час на власний розсуд. На нього не поширюються правила внутрішнього трудового розпорядку, якщо інше не визначено трудовим договором [2]. Ми вважаємо, що це створює сприятливі умови для організації наукової роботи. Вона за своєю природою потребує гнучкого графіку та творчого підходу.

Принципово новим є введення поняття "права на відключення". Це час, під час якого працівник може переривати будь-який інформаційно-телекомунікаційний зв'язок з

роботодавцем. Це не вважається порушенням умов трудового договору [2]. На нашу думку, це положення особливо важливе для науково-педагогічних працівників. Воно захищає їх право на відпочинок та приватне життя в умовах стирання меж між робочим та особистим часом при дистанційній роботі.

Шабанов Р.І. та Ждан М.Д. справедливо зазначають, що дистанційна робота для науково-педагогічних працівників має свою специфіку втілення принципу свободи праці у правовому регулюванні дистанційної роботи науковопедагогічних працівників [5, с. 107]. На наш погляд, вона пов'язана з необхідністю забезпечення якості освітнього процесу та взаємодії зі студентами і необхідності розробки спеціальних методичних рекомендацій для організації дистанційної роботи науково-педагогічних працівників на що звертають увагу дані науковці.

Слід звернути увагу й на той факт, що суттєвих змін зазнала й система атестації педагогічних працівників. Наказом Міністерства освіти і науки України від 10.09.2024 № 1277 затверджено нову редакцію Положення про атестацію педагогічних працівників [3].

Ключові нововведення якої є:

По-перше, уточнення міжатестаційного періоду з врахуванням особливих обставин. До міжатестаційного періоду не зараховуються соціальні відпустки, відпустки без збереження заробітної плати тривалістю понад 1 рік, час перебування на обліку в службі зайнятості, мобілізація та період, на який переноситься атестація [3]. Ми вважаємо, що такі зміни є адекватною відповіддю на виклики воєнного стану та соціально-економічної нестабільності.

По-друге, важливим нововведенням є зарахування здобуття освіти в закладі вищої освіти наступні 5 років як підвищення кваліфікації [3]. На нашу думку, це стимулюватиме безперервний професійний розвиток педагогічних працівників та сприятиме підвищенню якості освіти.

По-третє, розширено підстави для проведення позачергової атестації. Зокрема за результатами інституційного аудиту при виявленні низької якості освітньої діяльності закладу освіти [3]. Ми переконані, що це підвищить відповідальність керівників закладів освіти за якість освітнього процесу.

Особливої уваги потребує питання дисциплінарної відповідальності науково-педагогічних працівників. Лисоконь І.О. та Поліщук О.С. визначають дисциплінарну відповідальність науково-педагогічних працівників як юридичну відповідальність. Вона полягає в застосуванні санкцій до працівників закладів вищої освіти за порушення правил або обов'язків, встановлених певними документами. Ці порушення негативно впливають на якість освітнього процесу, порушують норми права інтелектуальної власності в межах наукової діяльності, дискредитують честь та гідність учасників освітнього процесу або псують імідж закладу вищої освіти [4, с. 1].

Ми погоджуємося з авторами щодо того, що застосування дисциплінарної відповідальності до науково-педагогічних працівників є елементом забезпечення якості освіти в умовах реформування вищої школи та євроінтеграції [4]. На нашу думку, важливо забезпечити баланс між необхідністю підтримання дисципліни та академічною свободою. Вона є фундаментальним принципом університетської автономії.

Оскільки, аналіз останніх змін у трудовому законодавстві дозволяє виявити низку проблемних аспектів, що потребують додаткового врегулювання.

По-перше, недостатня узгодженість між новими вимогами до наукової діяльності та

фінансовими можливостями закладів вищої освіти. Збільшення частки наукової роботи до 30% робочого часу потребує відповідного фінансового забезпечення, яке наразі не гарантовано [7].

По-друге, потреба в додатковому врегулюванні питань дистанційної роботи для науково-педагогічних працівників. Білоха А. та Федосенко Н. справедливо зазначають, що науково-педагогічні працівники, які працюють дистанційно, потребують спеціального правового регулювання з урахуванням специфіки їх діяльності [6].

По-третє, необхідність вдосконалення механізмів контролю за дотриманням нових норм. Відсутність чітких критеріїв оцінки наукової роботи може призвести до формального підходу до виконання встановлених вимог.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки щодо правового статусу науково-педагогічних працівників у контексті останніх змін трудового законодавства України.

По-перше, ми вважаємо, що сучасні зміни в трудовому законодавстві мають суперечливий характер. З одного боку, вони спрямовані на підвищення якості вищої освіти та наукової діяльності, що відповідає євроінтеграційним прагненням України. З іншого боку, ці зміни створюють нові виклики для практичної реалізації, особливо в умовах обмеженого фінансування системи вищої освіти.

По-друге, на нашу думку, встановлення вимоги щодо виділення не менше 30% робочого часу на наукову роботу є позитивним кроком у напрямку підвищення наукової продуктивності закладів вищої освіти. Але це потребує відповідного фінансового забезпечення та розробки ефективних механізмів контролю.

По-третє, ми переконані, що розвиток правового регулювання дистанційної роботи створює нові можливості для науково-педагогічних працівників, особливо в контексті організації наукової діяльності. Введення поняття "періоду відключення" є важливим кроком у захисті трудових прав працівників в умовах цифровізації.

По-четверте, модернізація системи атестації педагогічних працівників з урахуванням специфіки воєнного стану та євроінтеграційних вимог є адекватною відповіддю на сучасні виклики. Особливо важливим є врахування періодів мобілізації при розрахунку міжатестаційного періоду.

По-п'яте, ми вважаємо за необхідне подальше вдосконалення правового регулювання дисциплінарної відповідальності науково-педагогічних працівників з урахуванням принципу академічної свободи.

На нашу думку, перспективними напрямками подальших досліджень є розробка механізмів фінансового забезпечення збільшеної наукової діяльності науково-педагогічних працівників, вдосконалення правового регулювання дистанційної роботи з урахуванням специфіки науково-педагогічної діяльності, створення ефективної системи оцінки якості наукової роботи науково-педагогічних працівників, забезпечення балансу між вимогами дисципліни та академічною свободою.

Ми переконані, що подальший розвиток трудового законодавства України має враховувати специфіку науково-педагогічної діяльності та забезпечувати гармонійне поєднання вимог якості освіти з правами та інтересами працівників. Тільки за такого підходу можливе створення ефективної системи вищої освіти, здатної відповідати сучасним викликам та європейським стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти : Закон України від 06.06.2024 № 3791-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3791-20> (дата звернення: 22.08.2025).
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Стаття 60-2. Дистанційна робота. Фактор. URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-40/section-204/article-39384/> (дата звернення: 22.08.2025).
3. Про внесення змін до Положення про атестацію педагогічних працівників : Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.09.2024 № 1277. НаУрок. URL: <https://naurok.com.ua/post/atestaciya-pedagogiv-2024-2025-klyuchovi-zmini-do-polozhennya> (дата звернення: 22.08.2025).
4. Лисоконь І. О., Поліщук О. С. Концептуально-правові засади притягнення до дисциплінарної відповідальності науково-педагогічних працівників в Україні. Академічні візії. 2024. № 38. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1594> (дата звернення: 22.08.2025).
5. Шабанов Р. І., Ждан М. Д. Втілення принципу свободи праці у правовому регулюванні дистанційної роботи науково-педагогічних працівників: досвід України та Європейського Союзу. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Серія "Право". 2022. Вип. 37. С. 85-94. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/7939> (дата звернення: 22.08.2025).
6. Білоха А., Федосенко Н. Особливості дистанційної роботи науково-педагогічних працівників. Пропілеї права та безпеки. 2024. № 5. С. 15-22. URL: <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/PLS/article/view/pls.2024.5.03> (дата звернення: 22.08.2025).
7. Обговорюємо Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти». Спілка учнівського самоврядування України. 2024. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/news-profkom/16626-obhovoriuiemo-zakon-ukrainy-pro-vnesennia-zmin-do-deiakikh-zakoniv-ukrainy-shchodo-pidtrymky-naukovoi-roboty-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-9600-vid-10082023> (дата звернення: 22.08.2025).

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-02-05

Панасюк О. Т.

*Кандидат юридичних наук, доцент кафедри
трудового права та права соціального забезпечення**Інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*<https://orcid.org/0000-0001-5206-3482>**ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХІД У МЕТОДОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО
ПРАВА**

Публікація є кроком в напрямку пізнання соціального права як явища правової дійсності. Це передбачає реалізацію певного творчого імпульсу, який наданий постановкою